

Postbus 5050

NL-3502 JB Utrecht

+31 30 87 820 87

www.AeQui.nl

info@AeQui.nl

Bachelor Bos- en Natuurbeheer Hogeschool Van Hall Larenstein

Verslag van de uitgebreide opleidingsbeoordeling
30 mei 2024

Juli 2024

www.AeQui.nl

Evaluatiebureau voor het hoger onderwijs

Colofon

Instelling en opleiding

Hogeschool Van Hall Larenstein
Velp

Opleiding: hbo-bachelor Bos- en Natuurbeheer

Locatie: Velp

Variant: Voltijd en deeltijd

Croho-nummer: 34221

Visitatiepanel

Mirjam Leloux, voorzitter

Nina Smits, deskundige

Theo de Bruijn, deskundige

Jaap Bouwman, deskundige

Sjoerd Looijen, student-lid

Astrid Koster, secretaris

Het panel is vooraf voorgelegd aan en goedgekeurd door de NVAO.

Het NVAO-kader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling 2018 is gebruikt.

AeQui Nederland
Postbus 5050
3502 JB Utrecht
www.AeQui.nl

Samenvatting

Op 30 mei 2024 is de hbo-bacheloropleiding Bos- en Natuurbeheer van Hogeschool Van Hall Larenstein gevisiteerd. Het totaaloordeel van het panel is **positief**.

Beoogde leerresultaten

De opleiding Bos- en Natuurbeheer (BNB) leidt studenten op tot ondernemende deskundigen in de bos- en natuursector die streven naar ecologische, sociale en economische duurzaamheid. Hiermee heeft de opleiding een duidelijk en onderscheidend profiel. De visie van de opleiding is helder geformuleerd en past bij de missie van de hogeschool. De opleiding is internationaal georiënteerd. De opleiding houdt bewust rekening met het veranderende perspectief van bosbouw en natuurbeheer naar een meer integraal landschapsecologisch perspectief. Het panel suggereert om in het licht van deze ontwikkeling de rol van kennis van de bosbouw en natuurbeheer in de opleiding te evalueren.

De opleiding heeft de landelijke eindkwalificaties vertaald in acht beroepscompetenties. De beroepscompetenties van de voltijd- en de deeltijd-variant zijn identiek.

De opleiding sluit aan bij de ontwikkelingen en de behoefte in het werkveld. Ook het werkveld herkent het integrale profiel van de opleiding: door de intensieve afstemming met het werkveld, voldoet de opleiding qua inhoud, niveau en oriëntatie aan datgene wat in het nationale en internationale werkveld gevraagd wordt van een afgestudeerde.

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Programma

De vormgeving van het curriculum is doordacht en consistent met de visie van de opleiding. Het oude curriculum is gebaseerd op het concept van

competentiegerichtheid. In het nieuwe curriculum zijn de competenties nog meer gericht op het beroep en wordt studenten diepgaande kennis aangeboden over ecologie, bosbouw, natuurbescherming en duurzaam beheer. De beroepsgerichte en internationale oriëntatie van zowel het oude als het nieuwe curriculum is herkenbaar en de competenties hebben een belangrijke plaats in het samenhangende curriculum. Er is een duidelijke relatie tussen het voltijdse en deeltijdse curriculum. Studenten ontwikkelen in de opleiding een onderzoekende houding door het werken aan relevante beroepsopdrachten. De leeromgeving is voor studenten inspirerend. De opleiding bereidt studenten hierdoor goed voor op het functioneren in de brede sector van Bos- en Natuurbeheer. De opleiding hanteert passende instroomeisen.

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan de standaarden 2, 3, 4 en 5. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Personeel

De opleiding beschikt over voldoende en gekwalificeerd personeel voor het verzorgen van het onderwijs in de bacheloropleiding. De gedreven docenten hebben ruime relevante werkervaring in de sector. Ook beschikken docenten over voldoende expertise in het verzorgen van onderwijs. De docenten vormen duidelijk een team, waarin kwaliteitsbesef nadrukkelijk leeft. De werkdruk is hoog, maar maatregelen hebben gezorgd voor een verlaging van deze werkdruk.

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan standaard 6. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Voorzieningen en begeleiding

De opleiding wordt verzorgd op de locatie Velp. De materiële voorzieningen voor de opleiding zijn toereikend en de opleiding beschikt over een inspirerende studie- en werkomgeving op het aangrenzende landgoed. De opleiding gebruikt voldoende digitale voorzieningen. De opleiding heeft de begeleiding in alle fasen van de opleiding goed vormgegeven en voert deze ook zorgvuldig uit: er is duidelijk sprake van een persoonlijke benadering van studenten.

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan de standaarden 7 en 8. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Kwaliteitszorg

De opleiding beschikt over een systematiek voor kwaliteitszorg die gebaseerd is op de Plan-Do-Check-Act-cyclus. Er is een breed palet aan instrumenten voor handen en de uitkomsten van de verschillende evaluaties leiden tot verbeteractiviteiten van goede kwaliteit. De PDCA-cyclus krijgt hiermee op de juiste wijze vorm. De cultuur binnen het team is sterk gericht op kwaliteitsverbetering.

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan standaard 9. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat toetssysteem dat aansluit bij de toetsvisie van de instelling en de opleiding. De toetsing is doordacht en zit goed in elkaar: de opleiding heeft de relatie tussen de beoogde beroepscompetenties in de toetsing helder beschreven. Er is tevens voldoende variatie in toetsvormen. De opleiding streeft ernaar in het

nieuwe curriculum het concept programmatisch toetsen in te voeren. Door de gedegen wijze waarop de opleiding toetst, is er voldoende vertrouwen in de verdere uitwerking van het concept programmatisch toetsen. De prestaties van studenten koppelt de opleiding in voldoende mate aan hen terug. De feedback kan nog aan uniformiteit winnen en deze kan nog beter vastgelegd worden. De opleiding treft adequate maatregelen om de kwaliteit van de toetsing te borgen: de examencommissie heeft ruime expertise op het terrein van toetsing en zij maakt ook werk van het gezamenlijk kalibreren van beoordelingen.

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan standaard 10. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Gerealiseerde leerresultaten

Het afstudeerprogramma van de opleiding bestaat voor beide specialisaties en voor beide varianten uit een afstudeeropdracht van 30 EC, die bestaat uit een beroepsproduct in de vorm van een onderzoek, advies of een plan. Het afstudeertraject is adequaat opgezet en is passend voor het eindniveau. Het panel heeft verdeeld over de voltijdse en de deeltijdse variant, 22 eindwerken bestudeerd en vindt de werken inhoudelijk relevant voor het domein. Het panel beoordeelt het niveau van de eindwerken als goed. De beoordelingen van de eindwerken komen overeen met de kwaliteit ervan. Het beroepenveld is zeer tevreden over het niveau en de professionele kwaliteiten van alumni.

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan standaard 11. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Beoordeling Bijzonder Kenmerk Duurzaamheid

Het profiel van de opleiding Bos- en Natuurbeheer richt zich met name op het opleiden van een volgende generatie professionals die een sleutelrol spelen in het duurzaam beheer van bos en natuur en ook in staat zijn om bij te dragen aan een duurzame toekomst. De opleiding onderscheidt zich met het kenmerk Duurzaamheid duidelijk van de inrichting en invulling van andere opleidingen in een vergelijkbaar domein. Met name doordat de opleiding niet alleen het ecologische aspect benadrukt maar een breder sociaal en economisch perspectief hanteert, is een onderscheidend element.

Duurzaamheid krijgt zichtbaar aandacht in zowel het oude en nieuwe curriculum: de inhoud van het curriculum en diverse andere aspecten in de opleiding zijn doordrenkt met duurzaamheid. De opleiding heeft hiervan tijdens de visitatie veel voorbeelden kunnen noemen.

Het beoogde profiel is zeer relevant voor de maatschappij en het werkveld, omdat in de hedendaagse maatschappij en de toekomst duurzaamheid een steeds belangrijker thema aan het

worden is. De opleiding speelt hier op een goede wijze op in.

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan alle drie de criteria voor een bijzonder kenmerk. Daarom adviseert het panel het bijzonder kenmerk Duurzaamheid toe te kennen aan de bacheloropleiding Bos- en Natuurbeheer van Hogeschool Van Hall Larenstein.

Aanbevelingen

Met het oog op de toekomst geeft het panel volgende suggesties ter overweging:

- De feedback en de toelichting op de beoordeling van de eindwerken kan nog aan uniformiteit winnen;
- Betrek deeltijdstudenten nog meer bij de groene leeromgeving rondom het gebouw van de opleiding;
- Behoud de systematiek van de rubrics bij, waar dat kan, andere modules in de opleiding
- Blijf in gesprek te blijven over de visie op het begrip duurzaamheid en wat betrokkenen daar iedere keer weer onder verstaan;
- Blijf de werkdruk evalueren en zorg zo nodig voor passende maatregelen.

De visitatie is uitgevoerd op basis van NVAO-kader 2018 en het kader "Nadere uitwerking Bijzondere kenmerken (juli 2017)", volgens het programma dat in bijlage 2 is weergegeven. Bij de vorige visitatie zijn aanbevelingen voor verdere ontwikkeling gemaakt. De opleiding heeft daarop actie ondernomen (zie bijlage 3). Het panel heeft deze opvolging integraal betrokken in haar overwegingen bij de huidige beoordeling.

Het panel heeft de beoordeling in onafhankelijkheid uitgevoerd; het panel heeft de benodigde informatie gekregen om tot een beoordeling te komen. Aan het einde van de visitatie is de opleiding in kennis gesteld van de bevindingen en conclusies.

Alle standaarden van het NVAO-kader zijn positief beoordeeld. Op die grond geeft het panel een positief advies inzake accreditatie van de bacheloropleiding Bos- en Natuurbeheer van Hogeschool Van Hall Larenstein. Ook de drie criteria behorende bij de "Nadere uitwerking Bijzondere kenmerken (juli 2017)", zijn positief beoordeeld. Daarom adviseert het panel het bijzonder kenmerk Duurzaamheid toe te kennen aan bovengenoemde opleiding.

Namens het voltallige visitatiepanel, Utrecht, juli 2024

dr. M. Leloux
Voorzitter

drs. A.N. Koster
Secretaris

Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

De bacheloropleiding Bos- en Natuurbeheer (BNB) leidt studenten op tot ondernemende deskundigen in de bos- en natuursector die streven naar ecologische, sociale en economische duurzaamheid. BNB is een specialistische opleiding die zich richt op integraal duurzaam beheer en inrichten van bos en natuur, zowel nationaal als internationaal, onder meer vanuit landschapsecologisch perspectief.

Het beheer van bos en natuur wordt in de opleiding breed opgevat, met een specifieke focus op het duurzaam beschermen, beleven en benutten van de groene leefomgeving. Dit vereist inhoudelijke kennis over bos en natuur, analytische vaardigheden om doordachte, creatieve en haalbare plannen uit te werken, reflecterend vermogen om inzicht te krijgen in eigen idealen en blijvend te leren in een veranderende wereld. Ook zijn kennis en vaardigheden nodig om veranderingen door te voeren, zowel binnen organisaties als in de maatschappij, zowel nationaal als internationaal. Studenten kunnen na deze vierjarige bacheloropleiding zowel nationaal als internationaal aan de slag als adviseur of beheerder van bos, natuur en landschap bij veel verschillende werkgevers.

Het oude programma, dat wordt uitgefaseerd vanaf 2023, is gebaseerd op het concept van competentiegericht onderwijs. De eindkwalificaties uit het landelijk opleidingsprofiel zijn vertaald naar zeven eindcompetenties. Drie van deze competenties zijn generiek van aard en

behoren tot het algemene competentieprofiel van alle opleidingen op hbo-niveau.

In 2023 is de opleiding gestart met de uitvoering van het nieuwe curriculum, waarbij de opleiding met meer beroepsgerichte competenties is gaan werken die zijn toegespitst op de thematiek van bos- en natuurbeheer. De opleiding heeft de landelijke eindkwalificaties vertaald naar acht beroepscompetenties.

De opleiding kent groene en blauwe competenties. De groene competenties zijn specifiek beroepsgericht, terwijl de blauwe, generieke competenties behoren tot het hbo-competentieprofiel. De competenties zijn afgestemd op NLQF-niveau 6 en de Dublin Descriptoren, waarin het bachelorniveau wordt gedefinieerd in termen die gelden voor alle Europese bacheloropleidingen. De opleiding onderscheidt drie beheersingsniveaus in de competenties: basis, gevorderd en professioneel. Deze beheersingsniveaus worden toegelicht in het zelfevaluatie-rapport en vormen de leerlijnen van de competenties. Elke competentie is per niveau uitgewerkt in leeruitkomsten. Per niveau neemt de complexiteit en zelfstandigheid toe.

De beroepscompetenties van de voltijd- en de deeltijdvariant zijn identiek, maar de vorm van onderwijs verschilt. Deeltijdstudenten kunnen zich zo focussen op specifieke onderwerpen en thema's in de opdrachten en onderzoeken die ze uitvoeren in aansluiting op de gekozen specialisatie Advies of Beheer.

Bij de ontwikkeling van het nieuwe curriculum is de werkveldadviescommissie (WVAC), zowel nationaal als internationaal, actief betrokken geweest bij het proces.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat de Hogeschool Van Hall Larenstein een heldere visie heeft om studenten op te leiden tot professionals die kunnen functioneren in de sector van de Bos- en Natuurbeheer. Het profiel wordt gedragen door het hele team, zo heeft het panel tijdens de visitatie ervaren.

In de concrete uitwerking van de doelstelling van de opleiding staat het integrale perspectief centraal. De opleiding houdt daarbij bewust rekening met het veranderende perspectief van bosbouw en natuurbeheer naar een meer integraal landschapsecologisch perspectief. Het panel suggereert om in het licht van deze veranderende focus, de rol van kennis van de bosbouw en natuurbeheer te evalueren.

Het panel heeft gezien dat de opleiding de landelijke eindkwalificaties adequaat heeft vertaald naar de eigen competenties, zowel in het oude als het nieuwe curriculum. Mede door het formuleren van blauwe en groene competenties, heeft de opleiding een duidelijk en onderscheidend profiel.

De opleiding heeft de beroepscompetenties voldoende beroeps- en praktijkgericht

geformuleerd en deze zijn tevens duidelijk uitgewerkt in leeruitkomsten. De beroepscompetenties worden bovendien gedragen door het hele team, heeft het panel tijdens de visitatie vernomen. Het panel is tevens van oordeel dat de beroepscompetenties voldoen aan internationaal aanvaarde niveau-beschrijvingen en standaarden (niveau 6).

Het panel is van oordeel dat de opleiding aansluit bij de ontwikkelingen en de behoefte in het werkveld. Ook het werkveld herkent het integrale profiel van de opleiding: door de intensieve afstemming met het werkveld voldoet de opleiding tevens qua inhoud, niveau en oriëntatie aan datgene wat in het nationale en internationale werkveld gevraagd wordt van een afgestudeerde. Door een actieve Werkveldadviescommissie (WVAC), evaluaties van stage- en afstudeeropdracht en deelname aan (internationale) projecten ontvangt de opleiding tevens actuele inbreng en weet de opleiding waar de sector behoefte aan heeft.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Programma

Oriëntatie

Standaard 2: Het programma maakt het mogelijk om passende (professionele of academische) onderzoeks- en beroepsvaardigheden te realiseren.

Bevindingen

Met ingang van studiejaar 2023- 2024 is de opleiding in het eerste jaar gestart met de invoering van het nieuwe curriculum. Het oude curriculum wordt in de komende jaren uitgefaseerd.

In zowel het oude als het nieuwe curriculum ligt vanaf de start van de opleiding de focus op de beroepspraktijk. De opleiding doet dit door te werken met opdrachtgevers uit de praktijk en het aanbieden van authentieke en betekenisvolle leermomenten, zoals bijvoorbeeld het werken aan actuele opdrachten en onderzoeken vanuit de verschillende lectoraten die verbonden zijn aan de opleiding.

Ook stimuleert de opleiding met de beroepsgerichte competenties de oriëntatie op het werkveld: studenten krijgen tijdens de opleiding inzicht in de verschillende mogelijkheden en functies in het beroepenveld. In aanloop naar het ontwikkelen van het nieuwe curriculum, is de opleiding in gesprek gegaan met alumni. Daaruit bleek dat alumni het werken met opdrachtgevers en stages erg waarderen.

In de opleiding ligt de nadruk niet alleen op de praktijk maar ook op het doen van toegepast onderzoek in die praktijk. Vanaf jaar 1 gaan de studenten aan de slag met een onderwijseenheid ('Advies in het veld'), waarin onderzoek centraal staat. Deze module is een eerste kennismaking met methodisch veldwerk. In het

nieuwe curriculum is het onderzoekend vermogen door middel van de onderzoeksleerlijn nog verder geïntegreerd in de verschillende onderwijseenheden, waardoor studenten voortdurend bezig zijn met het ontwikkelen van hun onderzoekend vermogen.

De opleiding stelt studenten tevens in staat om een onderzoek op te zetten en uit te voeren naar de ecologische, sociaal-maatschappelijke en economische aspecten van bos- en natuurbeheer. Toegepast onderzoek krijgt in de eindfase van de opleiding vooral aandacht binnen de stages en de afstudeeropdracht.

De opleiding is onderdeel van een kenniscentrum met een internationale focus en onderhoudt nauwe samenwerkingsverbanden met andere kennisinstellingen en onderzoeksinstituten, evenals met het werkveld. De opleiding neemt actief deel aan een Europees Forestry Netwerk, een samenwerkingsverband van zo'n veertig universiteiten of applied sciences in Europa die als doel hebben de uitwisseling van studenten en docenten binnen het Erasmusnetwerk mogelijk te maken. In de afgelopen jaren vonden onder meer uitwisselingen plaats tussen de opleiding en opleidingen in Duitsland, België, Finland en Noorwegen. Ook heeft de opleiding vanuit het internationale samenwerkingsverband een minor ontwikkeld met enkele internationale partners. Via het lectoraat Duurzaam Bosbeheer onderhoudt de opleiding tevens contacten en kennisuitwisseling met Indonesië en Suriname.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de beroepsgerichte oriëntatie van de opleiding duidelijk zichtbaar is in

het curriculum. De onderwijseenheden hebben altijd een heldere koppeling met de beroepspraktijk en hebben ook aandacht voor duurzaamheid en het maatschappelijk perspectief. De opdrachten bieden studenten tevens veel ruimte om de nodige kennis, vaardigheden, ervaring en beroepshouding op te doen. Deze bereiden hen goed voor op het functioneren in het werkveld van de Bos- en Natuurbeheer. Het panel noemt de opleiding dan ook sterk beroeps- en praktijkgericht.

De opleiding sluit daarbij ook aan bij actuele ontwikkelingen in het werkveld. Zowel de docenten van de opleiding als de werkveldadviescommissie en de lectoraten zijn nauw betrokken bij het inbrengen van nieuwe ontwikkelingen in de opleiding.

De opleiding kent voor het onderzoek een duidelijk perspectief op een onderzoekende houding. Het panel is van oordeel dat dit perspectief goed past bij de behoefte in sector van de Bos- en Natuurbeheer. Het panel heeft bovendien gezien dat onderzoek in de onderzoeksleerlijn door het gehele curriculum heen gestalte krijgt.

Tot slot is ook internationalisering sterk aanwezig in de opleiding. Hierdoor leert de opleiding studenten in voldoende mate kennismaken en samenwerken in een internationale context en met internationale standaarden.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Inhoud

Standaard 3: De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

Het oude curriculum biedt competentiegericht onderwijs. In het eerste jaar volgen alle voltijd studenten van de opleiding hetzelfde prope- deuseprogramma. Hierin staan kennis en vaardigheden met betrekking tot landschap, beheer en onderzoek centraal en krijgt de student zicht op beroepsrollen zoals (landschaps)-adviseur, onderzoeker en beheerder. De competenties worden op basisniveau getraind. Vanaf het tweede semester biedt de opleiding twee majoren aan: Bos- en Natuurbeheer en International Forest and Nature Management, met daarin verschillende specialisatiemodulen. Vanaf het derde jaar vindt de verdieping plaats in de specialisatie.

Het nieuwe curriculum is gericht op beroepscompetenties en is opgebouwd aan de hand van authentieke beroepsopdrachten. Deze beroepsopdrachten zijn afgeleid van beroepstaken en bijbehorende beroepsrollen uit het werkveld. De vaardigheden die studenten ontwikkelen tijdens de opdrachten worden herhaaldelijk aangeboden gedurende de opleiding met een geleidelijke opbouw in complexiteit en zelfstandigheid. Zo wordt de student in staat gesteld om zich steeds verder te ontwikkelen.

Het nieuwe curriculum biedt studenten kennis aan over ecologie, bosbouw, natuurbescherming en duurzaamheidsbeheer. Vanaf jaar twee krijgen studenten de mogelijkheid om met keuzevakken richting te geven aan hun opleiding. In jaar drie en vier specialiseren zij zich tot Adviseur of Beheerder.

Het deeltijdprogramma is ten opzichte van het voltijdprogramma anders opgebouwd. De eindcompetenties van de deeltijdvariant van de opleiding Bos- en Natuurbeheer zijn gelijk aan die van de voltijdvariant. Deze betreffen, naast de generieke competenties, de beroepsspecifieke competenties van de major Bos- en Natuurbeheer en daarbinnen de specialisatie Toegepaste ecologie. Dit is de enige specialisatie die in de deeltijdvariant van de major Bos- en Natuurbeheer wordt aangeboden. Een deel van het programma bestaat uit modules Werkend Leren. Met betrekking tot de invulling van Werkend leren worden individuele afspraken gemaakt met de student op basis van vooropleiding, huidige functie-inhoud en –niveau.

Praktische vaardigheden ontwikkelen studenten door middel van hands-on ervaringen, veldwerk en stages. Hiermee laat de opleiding studenten participeren in duurzaam bos- en natuurbeheer. De interdisciplinaire aanpak van de opleiding biedt studenten de mogelijkheid om breder te denken en samen te werken met experts uit verschillende vakgebieden.

Daarnaast wordt in het programma specifieke aandacht besteed aan de ontwikkeling van communicatieve vaardigheden. Hierdoor kunnen de studenten effectief communiceren met diverse belanghebbenden, zoals lokale gemeenschappen, overheden en bedrijven.

Jaar 3 en 4 is de afstudeerfase van de opleiding. In deze fase volgen studenten een specialisatie naar hun keuze: Adviseur of Beheerder. Dit specialisatiedeel is in het nieuwe curriculum programmatisch van opzet. Al het onderwijs in jaar 3 en 4 is op eindniveau en studenten werken in anderhalf jaar aan de samenstelling van een portfolio.

Overwegingen

Het panel heeft het curriculum bestudeerd en gesproken met studenten en docenten. Zowel het oude als het nieuwe curriculum zijn inhoudelijk goed doordacht en zijn consistent met de visie op leren van de opleiding. Het programma bestaat uit gevarieerde onderwijsvormen, die aansluiten bij de beoogde leerresultaten. Hierdoor worden studenten voldoende in staat gesteld niet alleen theoretische, maar ook praktische vaardigheden voor het werkveld te verwerven. Het deeltijdse curriculum is op de juiste wijze afgeleid van het voltijdse curriculum. De beperkte keuze voor specialisaties is in de ogen van het panel passend voor de context van deeltijdse studenten.

De competenties komen in voldoende mate terug in het curriculum. De opleiding kent hierdoor een duidelijke *constructive alignment*. De opleiding heeft een goede opbouw in niveau en complexiteit vanaf de start van de opleiding tot het afstuderen. Ook voor studenten is de inhoud van de opleiding transparant, heeft het panel vernomen tijdens de visitatie.

Het panel vindt dat de opleiding een inhoudelijk mooi en gebalanceerd programma heeft neergezet. Met name het gebruikte *backwards design* van een curriculumvernieuwing is hierin van meerwaarde geweest. Het panel stelt ook vast dat de beoogde inhoud en het niveau adequaat zijn en waarborgen dat afgestudeerden kunnen functioneren op bachelorniveau in de bos- en natuursector.

In het nieuwe curriculum heeft het werkveld een nog prominentere rol en plaats gekregen, heeft het panel gezien. De opleiding werkt zoveel mogelijk met authentieke opdrachten afkomstig van organisaties uit het werkveld, zodat studenten de professionele vaardigheden die ze nodig hebben, eigen kunnen maken. De opleiding

heeft ook meer mogelijkheden voor stages toegevoegd. De excursies, praktijkopdrachten en gastlessen zijn behouden. Op deze wijze worden alle studenten onderdeel van het werkveld, wat voor studenten motiverend werkt. Het panel heeft ook geconstateerd dat in het team voldoende draagvlak en vertrouwen is voor het nieuwe curriculum. Daardoor heeft het panel er voldoende vertrouwen in de verdere uitwerking van het nieuwe curriculum.

De vaardigheden die studenten leren, zijn relevant voor de beroepspraktijk en kunnen door studenten toegepast worden. Het panel noemt het positief dat ook communicatieve vaardigheden onderdeel van de opleiding zijn.

De literatuurlijst bestaat uit handboeken, vakliteratuur en andere relevante boektitels. De literatuur die op de literatuurlijst staat, past bij een bacheloropleiding. Het studiemateriaal dat tijdens het locatiebezoek ter inzage lag, kenmerkt zich door een adequaat niveau. Ook is er een ruime hoeveelheid kwalitatief goede internationale literatuur beschikbaar. Het panel adviseert wel te onderzoeken of studenten nog meer soortenkennis kunnen opdoen in het curriculum.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Leeromgeving

Standaard 4: De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

De bachelor Bos- en Natuurbeheer bestaat uit een community van mensen die in het groene domein willen opereren en innoveren. Vanuit de visie op leren besteedt de opleiding aandacht aan activerende didactiek. Binnen het curriculum is er ruimte voor leren in de natuur. Allereerst maakt de opleiding gebruik van het leerlandgoed bij de hogeschool. Daarnaast organiseert de opleiding bij verschillende modules regelmatig excursies. Een voorbeeld hiervan is de landschapsexcursie, waarbij studenten op duurzame wijze op pad gaan en opdrachten en onderzoeken uitvoeren in verschillende landschappen. Dit kan bijvoorbeeld het coulisse-landschap in Winterswijk zijn, het waddenlandschap op Schiermonnikoog of het veengebied in de Weerribben.

Overwegingen

De leeromgeving is volgens het panel mooi vormgegeven: de opleiding heeft een consistent en integrale leeromgeving weten te bouwen waarin transitiegericht onderwijs centraal gesteld wordt. De opleiding onderscheidt zich hier van andere opleidingen in een vergelijkbaar domein. Het landgoed biedt een breed spectrum aan natuurtypen van Nederland, beheerd als een heemtuin, waarin op aanschouwelijke wijze praktisch onderwijs wordt aangeboden en veldwerk wordt gedaan.

In deze leeromgeving zijn studenten niet alleen afhankelijk van elkaar, maar leren zij samen te werken. De leeromgeving wordt ook goed ingezet om de ontwikkeling van studenten te stimuleren.

De opleiding heeft ook goed nagedacht over de uitwerking van het werkend leren binnen het nieuwe deeltijdse curriculum. Het panel adviseert wel om deeltijdstudenten nog meer te betrekken bij de groene leeromgeving rondom het

gebouw van de opleiding, en ook bij excursies. Hoewel deeltijdstudenten een werkplek hebben en het daardoor wellicht organisatorisch lastig kan zijn, zou de groene leeromgeving ook onlosmakelijk onderdeel moeten zijn van het programma dat deeltijdstudenten volgen.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Instroom

Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Bevindingen

De opleiding hanteert de wettelijke toelatingseisen en volgt het actuele toelatingsbeleid van Hogeschool Van Hall Larenstein (HVHL).

Voor de potentiële deeltijdse studenten is er, naast vooropleiding, een aanvullende eis met betrekking tot de werkring: een passende functie met omvang van minimaal 0,4 fte.

De toelatingscommissie van de opleiding voert het toelatingsbeleid uit. Wanneer een kandidaat niet alle gevraagde vakken heeft gevolgd, dient de student een toelatingstoets voor het ontbrekende vak (of vakken) te maken. In het kader van de studiekeuzecheck volgt de opleiding de

hogeschoolbrede systematiek: alle aspirant-studenten krijgen bij aanmelding een online vragenlijst en schrijven een korte motivatie voor de studiekeuze. Op basis hiervan krijgen zij een persoonlijk studiekeuzeadvies.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat de opleiding passende instroomeisen hanteert. Ook de intakeprocedure met de studiekeuzecheck heeft de opleiding goed ingericht. Hierdoor laat de opleiding voltijdse en deeltijdse studenten toe die daadwerkelijk ook bij de bacheloropleiding Bos- en Natuurbeheer passen.

De opleiding neemt goede initiatieven om een diverse instroom, met onder andere mbo-4-studenten, te faciliteren. De samenwerking met Yuv-verta is hierbij van meerwaarde. Docenten maken in het onderwijs ook goed gebruik van de verschillende achtergronden van de studenten.

Het panel stelt tot slot vast dat de opleiding potentiële studenten adequaat voorlicht over de verwachtingen van de opleiding en dat hierdoor het programma studeerbaar is voor de ingestroomde studenten.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Personeel

Standaard 6: Het docententeam is gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma en de omvang ervan is toereikend.

Bevindingen

Het team van de opleiding bestaat uit circa 40 fte, verdeeld over 45 medewerkers: de docent-studentratio is ongeveer 1:15. Meer dan 85% van de docenten heeft een masteropleiding en bijna 10% van de docenten is gepromoveerd. Docenten met een vaste aanstelling hebben een BKE- of BDB-certificering gehaald.

De afgelopen jaren heeft de opleiding het team uitgebreid en heeft er een verjongingsslag plaatsgevonden. De opleiding heeft ook geïnvesteerd in didactische- en toetsbekwaamheid van zowel nieuwe als bestaande docenten. Docenten hebben binnen HVHL verschillende mogelijkheden om te werken aan hun eigen professionalisering. Elke HVHL-medewerker heeft bijvoorbeeld bij een voltijdse aanstelling standaard veertig uur per jaar voor bijscholing. Ook op hogeschoolniveau worden trainingen georganiseerd waar docenten aan kunnen deelnemen.

Vanuit de opleiding is een lectoraat opgericht: Duurzaam Bosbeheer. Dit lectoraat heeft verschillende onderzoekslijnen die zich richten op het creëren van vitaal en weerbaar bos met veelzijdige functies gerelateerd aan verschillende landschaps- en maatschappelijke contexten. Een aantal docenten is betrokken bij dit lectoraat en brengen het onderzoek binnen de opleiding.

Overwegingen

Het panel noemt het personeelsbeleid van Hogeschool Van Hall Larenstein adequaat. De opleiding beschikt over een bevlogen team dat voldoende gekwalificeerd is voor het verzorgen van het onderwijs in de opleiding. Docenten zijn erg gemotiveerd, hebben een hart voor onderwijs en voelen zich betrokken bij zowel de diverse groep studenten als bij het werkveld. Daarnaast is duidelijk te zien dat de docenten zich als team intensief en met veel enthousiasme inzetten voor de verdere ontwikkeling van het nieuwe curriculum. Het panel vindt het verder positief dat de opleiding voor specifieke deskundigheid andere opleidingen op het werkveld inschakelt. De kracht van de opleiding is hiermee de aansluiting bij de praktijk.

Het docententeam beschikt over een goede balans tussen praktijkervaring in de Bos- en Natuurbeheersector en ervaring in het onderwijs. Bovendien heeft het docententeam expertise op het gebied van begeleiding, toetsdeskundigheid (door de BKE-certificering op de kernposities), didactiek en onderzoeksvaardigheden. Ook studenten zijn tevreden over het functioneren van docenten. Tevens wordt er voldoende gekalibreerd binnen het team. Het panel is hier positief over.

De opleiding heeft de afgelopen jaren een aantal jonge docenten aangetrokken. Dit zorgt voor een goede dynamiek, heeft het panel tijdens de visitatie vernomen. Een aandachtspunt is de werkdruk en de relatief hoge uitval binnen de opleiding. De opleiding werkt hard aan het verminderen van de, niet-werkgerelateerde, uitval. De werkdruk is door de maatregelen daadwerkelijk teruggebracht en ook het team heeft vertrouwen in de maatregelen.

De opleiding steekt voldoende energie in de instructie en begeleiding van alle docenten. Het panel waardeert dit en is van mening dat dit zorgt voor een inspirerende leergemeenschap, ook bij docenten onderling.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Voorzieningen en begeleiding

Voorzieningen

Standaard 7: De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

De opleiding wordt aangeboden op de HVHL-locatie in Velp. De hogeschool bevindt zich in een groene en bosrijke omgeving. Ook beschikt de hogeschool over een landgoed, dat de opleiding ziet als leeromgeving. Hierdoor kan er rondom de hogeschool praktijkkennis worden opgedaan over landschapsecologie en vegetatiekunde. Ook de nabije omgeving midden op de Veluwe biedt voorzieningen voor de opleiding, bijvoorbeeld door de leerboswachterijen waar de opleiding als opleiding gebruik van maakt.

Naast dat de opleiding veel buiten is en de lessen verzorgt in de groene omgeving, beschikt de opleiding ook over in pandige voorzieningen, zoals GIS-lokalen, veldwerkmateriaal (voor bijvoorbeeld bodemkunde en wateronderzoek) en diverse labs, ook in samenwerking met het lectoraat Duurzaam Bosbeheer. Ook biedt de opleiding digitale voorzieningen, zoals computers en een HVHL-softwarepakket. Daarnaast maakt de opleiding gebruik van specifieke GIS-software en digitale meetapparatuur om inventarisaties in bos- en natuurgebieden uit te voeren en data te verzamelen die later verder digitaal uitgewerkt kunnen worden zoals elektronische boomklemmen, tablets en GIS-apparatuur. Er zijn werkruimtes waar studenten alleen of samen kunnen werken. In de mediatheek kunnen studenten terecht voor het lenen van een uitgebreide collectie van beroepsgerelateerde en wetenschappelijke literatuur, zowel hardcopy als digitaal, of om rustig te leren. Ook kunnen studenten gebruik maken van de ICT-servicedesk

als ze problemen ervaren met hun laptop of applicaties.

Overwegingen

De visitatiecommissie constateert mede op basis van een rondleiding op de locatie dat de voorzieningen ruim toereikend zijn om het onderwijs te faciliteren. Het landgoed, het goed geoutilleerde bodemlab en het dendrologielab zijn duidelijk onderdeel van de inspirerende leer- en werkomgeving. Ook de gebouwen bieden een laagdrempelige studie- en werkomgeving voor studenten en docenten. De studieruimtes nodigen in dit licht uit tot samenwerking. Studenten zijn ook tevreden over de geschiktheid van de onderwijsruimten, werkplekken en de digitale leeromgeving.

De opleiding maakt bovendien goed gebruik van faciliteiten die in haar netwerk beschikbaar zijn. Hierdoor is een breed scala aan fysieke en digitale faciliteiten voor studenten toegankelijk. Studenten hebben voldoende toegang tot actuele en relevante en internationale toegepaste onderzoeksliteratuur. Daarbij merkt het panel op dat de opleiding relatief weinig gebruik maakt van digitale middelen: de opleiding is naar de mening van het panel meer een volger dan initiatiefnemer van nieuwe digitale ontwikkelingen, zoals AI en VR. Wel kunnen studenten goed met digitale visualisaties overweg, heeft het panel naar tevredenheid gezien.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Begeleiding

Standaard 8: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

Studieloopbaanbegeleiding (SLB) is onderdeel van het curriculum van elke opleiding van HVHL en gericht op het begeleiden van studenten bij het (leren) studeren, studievoortgang en bij op hun loopbaan als professional. Daarnaast is de SLB'er het aanspreekpunt en verwijst hij indien nodig door. Bij de opleiding is de studieloopbaanbegeleiding deels geïntegreerd in het curriculum met de onderwijseenheid 'Inleiding in BNB' (jaar 1) en 'BNB en jij' (jaar 2). De opleiding ziet het SLB-programma als het ondersteunen van het reflectief vermogen van studenten om keuzes te maken in hun loopbaan. Buiten die onderwijseenheden om levert de SLB'er maatwerk aan de studenten en wordt er meer vraaggericht gewerkt.

Voor de deeltijdstudenten is SLB verwerkt in de onderwijseenheden 'Werkend Leren', waarbij studenten ieder jaar reflecteren op een individueel traject waar afspraken over zijn gemaakt. Door het verschil in doelgroep, hebben deeltijdstudenten ook op een andere manier begeleiding nodig. De opleiding focust bij de deeltijdse studenten nog meer op loopbaanoriëntatie.

Overwegingen

De opleiding beschikt over veel vormen van begeleiding op zowel persoonlijk als studiegerelateerd vlak. Het panel is van oordeel dat de opleiding de begeleiding in alle fasen van de opleiding gedegen heeft vormgegeven: de opleiding investeert veel in de individuele en persoonlijke begeleiding van studenten. Ook studenten waarderen de persoonlijke benadering van de opleiding. Het panel noemt het ook positief dat in de SLB-handleiding expliciet aandacht is voor studeren met een functiebeperking.

Begeleiding is de kracht van de opleiding: de begeleiding is goed doordacht en deze sluit uitstekend aan op de leeromgeving van deze opleiding. Het panel complimenteert de opleiding met deze persoonlijke benadering. De kracht van de begeleiding komt volgens het panel niet alleen door de structuur van de begeleiding, maar vooral ook door de cultuur waarin docenten zich erg betrokken voelen bij 'hun' studenten. Dit geldt ook voor de deeltijdstudenten: docenten ondernemen snel actie, waardoor het werkend leren ook voor deeltijdse studenten goed uit de verf komt. Het werkveld roemde de goede contacten met de docenten van Van Hall Larenstein.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Kwaliteitszorg

Standaard 9: De opleiding kent een expliciete en breed gedragen kwaliteitszorg, bevordert de kwaliteitscultuur en is gericht op ontwikkeling.

Bevindingen

Het kwaliteitszorgsysteem van de Hogeschool Van Hall Larenstein wordt beschreven in het kwaliteitszorgplan, 2019-2021. Hogeschoolbreed zijn kwaliteitsdoelstellingen geformuleerd met vastgestelde kritieke prestatie-indicatoren (KPI's), die in het jaarplan van de opleiding terugkomen. Daarnaast doorloopt elke opleiding de eigen PDCA-cyclus op het gebied van opleidingsprogramma, op curriculumniveau en op het niveau van onderwijsseenheden.

Om de kwaliteit van het onderwijs binnen HVHL te waarborgen en te verbeteren, voert de opleiding module-evaluaties uit. Hiervoor gebruikt de opleiding Evalytics. Elke module wordt minimaal eens per twee jaar geëvalueerd; indien er aanleiding toe is (bijvoorbeeld op verzoek van docenten of studenten) vaker. Bij aanzienlijke wijzigingen van een module evalueren de opleiding de module jaarlijks. Door middel van deze evaluaties houdt de opleiding de kwaliteit van het onderwijs bij.

De curriculumcommissie is verantwoordelijk voor het ontwerp en de samenhang van het toetsprogramma. Hierbij hanteert de opleiding het schema van verantwoord toetsen en beslissen.

Overwegingen

Het panel constateert dat de opleiding beschikt over een systematiek voor kwaliteitszorg die aansluit bij de PDCA-cyclus. Dit systeem voldoet: het is beschreven op drie niveaus en er is

een breed palet aan kwaliteitsinstrumenten voor handen, waarmee de opleiding input verzamelt van diverse belanghebbenden zoals studenten, docenten en het werkveld.

De opleiding evalueert het onderwijs periodiek en aan de hand van toetsbare streefdoelen. Veel studenten zijn actief betrokken in onder andere klankbordgroepen. De uitkomsten van de verschillende evaluaties leiden tot voldoende en relevante verbeteractiviteiten. De resultaten van de evaluaties en de verbeteracties worden in voldoende mate aan docenten en studenten teruggekoppeld. De werkveldadviescommissie kan nog aan zeggenschap winnen door de samenstelling van de werkveldadviescommissie nog beter aan te sluiten op de breedte van het werkveld.

Het gehele team is betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding. Verschillende docenten zitten in commissies om het onderwijs te verbeteren. Het panel heeft bovendien vernomen dat de cultuur binnen het team duidelijk gericht is op kwaliteitsverbetering: de opleiding kent een expliciete kwaliteitscultuur en het docententeam kenmerkt zich door een goed bewustzijn van het belang van de kwaliteit van het onderwijs en de opleiding als geheel. De kwaliteitscultuur uit zich onder andere in vele laagdrempelige contactmomenten tussen studenten en docenten. Het panel heeft hierdoor herhaaldelijk gezien dat kwaliteit leeft in de opleiding.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Toetsing

Standaard 10: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Het hogeschoolbrede toetsbeleid is vastgelegd in "Toetsbeleid Van Hall Larenstein", dat elke opleiding hanteert. De opleiding draagt op verschillende wijze zorg voor de toetskwaliteit.

De opleiding ziet toetsing als een middel om het leerproces van de student te sturen. Aan het begin van de opleiding hebben studenten minder voorkennis en dus meer behoefte aan afgebakende taken waar zij tijdig feedback op krijgen. Toetsing heeft in de visie van de opleiding een motiverende werking, waarbij succeservaringen de motivatie verder verhogen. De opleiding zet de feedback dan ook formatief in, om zo succeservaringen bij studenten te creëren en ze daarmee te motiveren als BNB-professional.

In het toetsplan van de opleiding is de relatie tussen de toetsing en de competenties van de opleiding weergegeven. Ook worden daar de verschillende toetsvormen genoemd. De opleiding toetst niet alleen kennis, maar ook (en vooral) het toepassen van deze kennis. Ook houdingsaspecten spelen een rol in de beoordeling. Er is sprake van zowel individuele beoordeling als van groepsbeoordeling.

In de opbouw van het toetsprogramma van het nieuwe curriculum geeft de opleiding aan dat zij aan het begin van de studie meer toetsen en dat het aantal toetsen gaandeweg afgebouwd wordt. Studenten leren hierdoor beter zelfstandig hun leerproces te reguleren. Feedback speelt daarin een belangrijke rol: de opleiding

geven de student inzicht in wat goed gaat en wat beter kan.

Elke examinerator is in het bezit van BKE of SKE en voldoet aan de opleidingsniveaueisen die de examencommissie heeft gesteld. Andere aanwezigen bij de beoordeling hebben een adviseerende functie. Examineratoren kalibreren regelmatig.

De examencommissie bestaat uit een voorzitter van de opleiding Bos- en Natuurbeheer, een secretaris, twee leden en een extern lid die afkomstig is van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Het dagelijks bestuur van de examencommissie komt wekelijks bijeen om te overleggen over lopende zaken. Naast de examencommissie is er ook een toetscommissie met een controlerende taak. Een deel van de borgende taken van de examencommissie is gedelegeerd aan de toetscommissie. In het studiejaar 2021-2022 heeft de examencommissie besloten een lid van de examencommissie tot voorzitter van de toetscommissie te benoemen.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat de opleiding beschikt over een toetssysteem en een -programma dat aansluit bij de toetsvisie van de opleiding. Het panel stelt daarnaast vast dat de toetsing aansluit bij de beroepscompetenties doordat de opleiding van studenten een reeks van beroepsproducten vraagt en niet alleen een onderzoeksrapport. De variatie aan toetsvormen is groot.

De beoordelingscriteria van de toetsen sluiten vervolgens aan op de beroepscompetenties. Het panel stelt tevens vast dat de beoordelin-

gen en toetsen een opbouw in complexiteit en beheersingsniveau laten zien. De studenten zien ook de samenhang in de toetsen.

Het panel heeft gezien dat de opleiding sinds de vorige visitatie als onderdeel van de ontwikkeling van het nieuwe curriculum heel bewust is omgegaan met de toetsing en constateert dat de toetsing van de opleiding zich ontwikkelt naar een vorm van toetsen die nog meer aandacht heeft voor de ontwikkeling van de student. In het nieuwe curriculum maakt de opleiding gebruik van het model van programmatisch toetsing. Hoewel de exacte manier van toetsen nog niet volledig is uitgewerkt, heeft het panel er door de wijze waarop de opleiding het ontwikkelingsproces vormgeeft, voldoende vertrouwen in een goede uitwerking van de ambitie voor programmatisch toetsen.

Het panel concludeert op basis van de gesprekken en op basis van het bestuderen van een aantal toetsen en beoordelingscriteria ook dat de kwaliteit van de toetsing voldoende is en voldoet aan dat wat van een bacheloropleiding verwacht mag worden. Zo maakt de opleiding

gebruik van adequate toetsmatrijzen en goede rubrics voor sommige modules. Het panel adviseert dan ook de systematiek van de rubrics, waar dat kan, aan te houden bij andere modules in de opleiding.

De prestaties van studenten worden daarnaast in voldoende mate aan hen teruggekoppeld: het panel noemt de monitoring en feedback adequaat en vindt dit passen bij wat de opleiding beoogt.

Tot slot stelt het panel vast dat de opleiding goede maatregelen treft om de kwaliteit van de toetsing te borgen. De opleiding heeft een heldere visie op de rol van externen en de gecommitteerde bij de beoordeling. De examencommissie functioneert tevens als een sterke gesprekspartner voor de opleiding en vormt zich een kritisch oordeel over de toetsing en het beoogde niveau van de bacheloropleiding.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 11: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Bevindingen

In het afstudeerprogramma zijn alle onderdelen in het programma van de opleiding opgenomen waarin de student kan laten zien te beschikken over de eindcompetenties van de opleiding.

Voor beide specialisaties geldt dat de afstudeeropdracht (30 EC) onderdeel uitmaakt van het afstudeerprogramma. De afstudeeropdracht bestaat uit een beroepsproduct in de vorm van een onderzoek of een plan. Dit product dient betrekking te hebben op tenminste één eindcompetentie op niveau 3, zoals geformuleerd in het competentieprofiel van de door de student gekozen specialisatie. Hierin worden per definitie de generieke competenties Communiceren, Project- en Projectmanagement en Onderzoekend vermogen getoetst. In de specialisatieprogramma's in jaar 3 wordt in ieder geval de beheersing van de eindcompetenties van de specialisatie op niveau 3, getoetst. Studenten gaan voor de afstudeeropdracht aan de slag met een externe opdracht, afkomstig uit het werkveld.

Studenten zijn zelf verantwoordelijk voor het vinden van een geschikte afstudeeropdracht. Vanuit de werkveldcontacten verzamelt de opleiding geschikte vragen en stellen die beschikbaar aan studenten. Vaak komende studenten zelf met een vraagstuk, bijvoorbeeld vanuit hun stage of andere connecties die zij al hebben met het werkveld. Het vraagstuk wordt altijd inhoudelijk getoetst door de specialisatiecoördinator. Vervolgens checkt de afstudeercoördinator of de vraag aan de ingangseisen voldoet.

Voor studenten die in de internationale aspecten van Bos- en Natuurbeheer zijn geïnteres-

seerd, is het mogelijk een studieroute te volgen die leidt tot een 'internationale aantekening'. De student geeft bij het aanvragen van het diploma aan of hij denkt in aanmerking te komen voor de aantekening.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat de afstudeerfase van de opleiding in zowel de deeltijdse als de voltijdse variant adequaat is opgezet en passend is voor het eindniveau van deze bacheloropleiding.

Het panel heeft in totaal 22 eindwerken bestudeerd. Dit betreffen 15 eindwerken van studenten uit de voltijdse en 7 van studenten uit de deeltijdse variant die de afgelopen twee jaar afgestudeerd zijn. De eindwerken zijn toegewezen aan het panelleden door middel van gestratificeerde selectie. De eindwerken vindt het panel relevant en van een goed niveau: de beoogde leerresultaten komen zichtbaar terug in de eindwerken. De thesis is daarmee een adequate afspiegeling van het beoogde profiel.

De opleiding heeft tijdens de visitatie de ambitie uitgesproken om in het nieuwe curriculum te werken met beroepsproducten. Volgens de opleiding zijn de afstudeerwerken nu nog vrij academisch gericht. Met het ontwikkelen van het nieuwe curriculum en de herziene beroepscompetenties beoogt de opleiding beroepsproducten op te leveren waar het werkveld direct mee aan de slag kan. Het panel ondersteunt deze ambitie.

De reikwijdte van het werkveld kan door studenten hierdoor voldoende worden bereikt. De 'body of knowledge' van de opleiding en de vertaling daarvan in de praktijk van de Bos- en Natuurbouw komen ook terug in de eindwerken.

De thesissen zijn volgens het panel adequaat beoordeeld. De beoordelingen van de opleiding wijken geen enkele keer meer dan één punt af van de beoordeling door het panel. Het panel heeft ook geen enkel eindwerk gezien met een onterechte positieve beoordeling. De verantwoording van de beoordeling en de feedback naar studenten is uitgebreid. De feedback en de toelichting op de beoordeling van de eindwerken kan echter nog aan uniformiteit winnen. Daarnaast zou feedback nog beter schriftelijk kunnen worden vastgelegd.

Afgestudeerden voldoen aan de wensen van het werk- en beroepenveld: bedrijven zijn tevreden over het niveau van de studenten en ervaren dat studenten daadwerkelijk impact hebben in het verwezenlijken van duurzame ambities in de sector. Ook alumni vinden dat de opleiding hen voldoende toerust voor de brede sector van de Bos- en Natuurbeheer. Zij waarderen met name de mate van integraal werken en de communicatieve vaardigheden die zij hebben opgedaan.

Het panel ziet dat het werkveld ruim betrokken is bij de opleiding. Ook alumni worden in voldoende mate betrokken bij de opleiding. Er is een groeiend netwerk van oud-studenten.

De kwaliteit van de eindwerken wordt structureel geborgd. De toets- en de examencommissie hebben hierin een sterke rol. Doordat de examencommissie regelmatig eindwerken bestudeert en zelf beoordeelt of studenten kunnen starten met de afstudeerfase, wordt ook het eindniveau van de opleiding voldoende geborgd (zie ook standaard 10).

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard. Dit geldt voor zowel de voltijdse als de deeltijdse variant van de opleiding.

Beoordeling Bijzonder Kenmerk Duurzaamheid

Inleiding

Hogeschool Van Hall Larenstein heeft de visitatiecommissie verzocht bij de bacheloropleiding Bos- en Natuurbeheer van Hogeschool Van Hall Larenstein ook het Bijzonder Kenmerk Duurzaamheid te beoordelen. Het panel heeft hiervoor het NVAO-kader "Nadere uitwerking Bijzondere kenmerken (juli 2017)" gehanteerd. Deze nadere uitwerking bestaat uit drie criteria: het onderscheidend karakter, concretisering en relevantie. De drie criteria worden hieronder toegelicht.

Onderscheidend karakter

Criterium 1: Het te beoordelen kenmerk is onderscheidend voor de opleiding in relatie tot relevante opleidingen in het Nederlandse hoger onderwijs.

Bevindingen

In de missie van de Hogeschool Van Hall Larenstein neemt duurzaamheid een centrale plaats in. De hogeschool heeft als doelstelling studenten op te leiden tot ambitieuze en innovatieve professionals en doen toegepast onderzoek om daarmee een belangrijke bijdrage te leveren aan een duurzame wereld.

Duurzaamheid betekent voor de opleiding de natuur zodanig te beschermen, te beheren en te benutten dat de natuurlijke structuren en processen niet onherstelbaar worden aangetast. Een duurzaam gebruik en beheer van de aarde betekent dat niet meer aan de aarde onttrokken mag worden dan de aarde zelf weer kan aanvullen.

In de visie van de opleiding leiden zij een volgende generatie professionals op die niet alleen uitblinken en uniek zijn in hun vakgebied, maar ook in staat zijn om bij te dragen aan een duurzame toekomst. De opleiding stelt zich ten doel studenten op te leiden die als beheerder of adviseur een sleutelrol spelen in het duurzaam beheer van bos en natuur.

Overwegingen

De opleiding heeft de visie tijdens de visitatie verhelderd. Het panel is van oordeel dat de opleiding werkt met een heldere visie op het concept duurzaamheid. Ondanks dat dit een vaker voorkomend kenmerk van opleidingen is, weet de bacheloropleiding Bos- en Natuurbeheer een onderscheidende visie te formuleren. Met name dat de opleiding niet alleen het ecologische aspect benadrukt, maar een breder sociaal en economisch perspectief hanteert, is een onderscheidend element.

De visie op het begrip duurzaamheid wordt gedragen door zowel de docenten als de studenten. Wel adviseert het panel in gesprek te blijven over de visie en wat betrokkenen daar iedere keer weer onder verstaan.

Bovendien herkent het werkveld duurzaamheid als een sterke eigenschap van de opleiding en in het functioneren en de houding van studenten. De opleiding toont hiermee aan dat het Bijzonder Kenmerk Duurzaamheid inderdaad onderscheidend is ten opzichte van relevante en vergelijkbare opleidingen in het Nederlandse hoger onderwijs.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding **voldoet** aan dit criterium voor een bijzonder kenmerk.

Concretisering

Criterium 2: De gevolgen van het te beoordelen kenmerk voor de kwaliteit van het onderwijs zijn geoperationaliseerd aan de hand van de relevante standaarden van het Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland.

Bevindingen

In het zelfevaluatie-rapport beschrijft de opleiding op welke wijze duurzaamheid en de bijbehorende thema's in de opleiding terugkomen.

Duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord produceren worden als actuele thema's behandeld in meerdere modules. Studenten worden in het onderwijs ook uitgedaagd om hun duurzaamheidsidealen een praktische invulling te geven door na te denken over hun eigen waarden en idealen in relatie tot wat de omgeving van hen vraagt. De opleiding daagt studenten uit om positie te kiezen en hun mening over maatschappelijke vraagstukken te verwoorden en te onderbouwen, en zo respect te hebben voor een duurzaam gebruik van de natuur.

De opleiding organiseert tevens excursies of stages naar organisaties om te onderzoeken hoe deze organisaties invulling geven aan duurzaamheid. Het organiseren van excursies of stages naar het buitenland, naar bijvoorbeeld landen als Suriname, roept binnen zowel het docententeam als onder studenten kritische vragen op vanuit het perspectief van duurzaamheid. Het feit dat deze discussies gevoerd worden, laat de collectieve inspanning zien om duurzaamheid serieus te nemen.

Binnen het Europees Forestry Network werkt de opleiding samen met drie partners om online uitwisseling van modules binnen dit netwerk mogelijk te maken. Duurzaamheid is hierbij een belangrijk aandachtspunt. Een voorbeeldproject waar docenten en studenten van onze opleiding

aan bijdragen is Natuurinclusief gedrag van burgers (in samenwerking met Aeres Hogeschool en Hanzehogeschool Groningen), waarbij onderzoekers burgers meer betrekken bij groene maatschappelijke uitdagingen en de natuur met als doel het draagvlak voor maatregelen op het gebied van biodiversiteitsherstel, klimaatadaptatie en gezondheid.

De omgeving waarin de opleiding lesgeeft, is duurzaam. De opleiding neemt studenten mee op het leerlandgoed. Daar leren studenten van en met de natuur. Studenten kunnen in de levende praktijk leren kijken naar vegetatie, bomen, planten en de relatie tussen water, bodem en vegetatie. Studenten onderzoeken en leren over wat er nodig is om deze vegetatie in stand te houden. Duurzaamheid in de groene zin (ecologische duurzaamheid) leren studenten dus ook echt op dit landgoed, waar de natuur zijn gang kan gaan.

Overwegingen

De opleiding benadert het kenmerk Duurzaamheid vanuit een authentieke houding die de eigenheid van de opleiding waarborgt. Zodoende brengt de opleiding haar studenten in aanraking met alle verschillende aspecten van duurzaamheid die in het toekomstige werkveld van de Bos- en Natuurbeheer van belang zijn.

In het curriculum ziet het panel ook duidelijk duurzaamheid terug. Dit geldt niet alleen voor het curriculum op papier, maar ook in de praktische uitvoering van het curriculum.

Bovendien worden studenten ook getoetst op aspecten van duurzaamheid: zo heeft het panel de aandacht voor het kenmerk Duurzaamheid ook teruggezien in alle bestudeerde eindwerken.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding **voldoet** aan dit criterium voor een Bijzonder Kenmerk.

Relevantie

Criterium 3: Het te beoordelen kenmerk is van wezenlijk belang voor de aard van de opleiding.

Bevindingen

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan dat zij zich ervan bewust is dat in de huidige tijd natuurontwikkeling alleen toekomstbestendig is als die ecologisch verantwoord en maatschappelijk geaccepteerd is. De opleiding draagt aan bovenstaande thema's bij door vraagstukken uit de sector op te pakken in het onderwijs en door projecten van studenten en van docentonderzoekers.

Door middel van onderwijs en ondersteund door toegepast onderzoek, wil de opleiding een bijdrage leveren bos en natuur te beschermen en te herstellen, blijkt uit het zelfevaluatie-rapport. Het duurzaam benutten en beleven van bos en natuur staat hierbij centraal. Natuur is de basis voor onze economie en samenleving. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de opleiding actief bijdraagt aan oplossingen voor mondiale uitdagingen zoals klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en duurzaam landgebruik. De professionals die de opleiding opleidt, zijn in staat om bij te dragen aan duurzame oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken door

sociale (people), ecologische (planet) en economische (prosperity) aspecten te integreren in zowel de nationale als internationale context, aldus de opleiding. Het uitgangspunt 'People, Planet, Prosperity' vertaalt de opleiding naar Beleven, Beschermen en Benutten.

Overwegingen

Het Bijzonder Kenmerk Duurzaamheid is voldoende herkenbaar binnen de opleiding aanwezig. Het beoogde profiel is zeer relevant voor de maatschappij en het werkveld, omdat natuur de basis is voor de economie en de samenleving. De geformuleerde thema's zijn relevant om een bijdrage te leveren aan een maatschappelijk relevante thema's en studenten voldoende in voldoende mate ondersteund hieraan bij te dragen.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding **voldoet** aan dit criterium voor een Bijzonder Kenmerk.

Conclusie

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding **voldoet** aan de drie criteria voor een bijzonder kenmerk. Daarom adviseert het panel het bijzonder kenmerk Duurzaamheid toe te kennen aan de bacheloropleiding Bos- en Natuurbeheer van Hogeschool Van Hall Larenstein.

Bijlage 1: Visitatiepanel

dr. M.S. (Mirjam) Leloux, voorzitter

NVAO-getraind voorzitter bij AeQui en voormalig directeur kennistransfer bij IXA (HvA/UvA)

dr.ir. T. (Theo) de Bruijn, panellid

Lector Duurzame Leefomgeving aan Saxion en Lid partner en directeur bij IAA Architecten

dr.ir. N.A.C. (Nina) Smits, panellid

Groepshoofd team vegetatie en Lid landschapsecologie WENR (WUR)

Jaap Bouwman, BSc, panellid

Ecoloog bij Bosgroep Midden-Nederland

Sjoerd Looijen, BA

Student pre-master Public Governance – Tilburg Student-lid University

Het panel werd ondersteund door drs. A.N. Koster, NVAO-gecertificeerd secretaris

Alle panelleden hebben een verklaring van onafhankelijkheid en onpartijdigheid ingevuld, ondertekend en deze zijn ingeleverd bij NVAO.

Bijlage 2: Bezoekprogramma

30 mei 2024

Tijdstip	Thema
08.00-09.15	Ontvangst panel en voorbespreking panel
09.15-09.30	Appetizer
09.30-10.15	Gesprek opleidingsmanagement
10.15-11.00	Gesprek docenten
11.00-11.15	Pauze
11.15-12.00	Gesprek examinering en kwaliteitsborging
12.00-12.30	Activiteit
12.30 -13.30	Lunch
13.30-14.30	Gesprek met studenten
14.30-14.45	Pauze
14.45-15.30	Werkveld
15.30-16.30	Overleg panel
16.30-17.00	Terugkoppeling bevindingen panel

Op initiatief van de opleiding zal een ontwikkelgesprek plaatsvinden in de loop van 2024. De resultaten van dit ontwikkelgesprek hebben geen invloed op de in dit rapport weergegeven beoordeling.

Bijlage 3: Aanbevelingen vorige visitatie

Aanbevelingen	Stand van zaken
Werk met de vernieuwing van het curriculum aan betere informatievoorziening en aan begeleiding van studenten vóór de stageperiode.	Het nieuwe curriculum wordt gefaseerd ingevoerd, waarbij de opleiding zijn gestart met jaar 1. In het nieuwe curriculum vinden stages plaats in jaar 3. De informatievoorziening en begeleiding met betrekking tot de werkwijze van het oude curriculum zijn verbeterd. de opleiding hebben specifieke leerdoelen opgesteld, gericht op het ontwikkelen van een professionele werkhouding. de opleiding organiseren terugkomdagen waar studenten ervaringen delen en eventuele knelpunten bespreken. Daarnaast is er meer ruimte gegeven voor echte beroepsproducten die vanuit het werkveld opgesteld worden, waardoor studenten al voor de stageperiode oefenen met authentieke vraagstukken. In het uitfaserende oude curriculum hebben de opleiding met een werkgroep de huidige stageopzet aangescherpt en versimpeld in communicatie richting de student.
Versterk in het nieuwe curriculum de relatie tussen de aangeleerde kennis en het in praktijk kunnen brengen daarvan door de student. Geef de relevantie van het geleerde duidelijker aan en wat de praktische toepassingsmogelijkheden zijn. Studenten vragen onder meer om meer aandacht voor het werkelijk leren toepassen van groepsrollen in de eigen projectwerkgroepen en voor het toepassen van conflicthantering.	In curriculum 2.0 zijn kennis en toepassing met elkaar verweven. Hiermee is de beroepsgerichtheid versterkt door een duidelijkere link te leggen tussen beroepsrollen en modules. Bijna elke module is opgezet vanuit de rol van adviseur of beheerder. Dit principe heeft invloed op toetsing, opdrachten en casuïstiek. De module 'Inleiding in BNB' legt vanaf het eerste moment contact met het werkveld. In deze onderwijseenheid leren studenten niet alleen de opleiding en de manier van studeren in het hbo kennen, maar krijgen ze ook een goed beeld van het domein. de opleiding vragen bijvoorbeeld alumni om gastlessen te verzorgen.
Bekijk hoe tegemoet kan worden gekomen aan de wens van studenten naar meer keuzemogelijkheden voor het verkrijgen van diepgaandere kennis of vaardigheden.	Curriculum 2.0 biedt vanaf het tweede jaar ruimte voor verdiepende en verbredende keuzemodules. Bovendien hebben studenten bij diverse onderwijseenheden de mogelijkheid om een eigen casus of onderzoek uit te voeren.
Bij de onderzoeksvaardigheden kan de opleiding meer structureel kijken naar de analytische vaardigheden en de kunde om vanuit onderzoeksgegevens een heldere lijn uit te zetten naar conclusies en aanbevelingen.	Bij de ontwikkeling van het nieuwe curriculum worden onderzoeksvaardigheden verworven door verschillende onderwijseenheden, zoals 'advies in het veld' en 'natuur in een veranderende omgeving', waarbij de opleiding de studenten meenemen door de onderzoekscyclus. Tijdens werkcolleges krijgen studenten niet alleen de basis van data-analyse aangeboden, maar gaan de opleiding ook aan de slag met het interpreteren van resultaten en het koppelen aan bestaand onderzoek en literatuur, bijvoorbeeld bij de eenheid 'ecologische interpretatie'. In het oude curriculum hebben de opleiding de nadruk op onderzoeksvaardigheden vergroot in verschillende modules, zoals de module Landschapsplan (jaar 2) en de module Mens en Natuur (jaar 3). In deze modules komt het zorgvuldig verzamelen en vastleggen van data

	(met behulp van Nvivo) aan bod, evenals de analyse en interpretatie van deze data. Door de hele opleiding heen komen studenten in aanraking met onderzoeksvaardigheden bij planvormingsprocessen (leidend tot beroepsproduct plan/ontwerp) en onderzoeksprocessen (leidend tot beroepsproduct onderzoek/advies). Studenten worden uitvoerig begeleid in het opstellen van een onderzoeksrapport en onderzoeksvragen, bijvoorbeeld over vegetatiekunde of ecologische transitie.
De opleiding kan studenten een duidelijker beeld schetsen van het werkveld en de rol van afgestudeerden daarin. Naast actuele onderwerpen en externe opdrachten kan dit ook meer worden benadrukt bij excursies en gastcolleges tijdens de eerste studiejaar. Dit werkt motiverend en kan ook helpen bij het kiezen van een richting of major.	Met de invoering van curriculum 2.0 werken de opleiding niet meer met majors, maar met twee beroepsrollen: beheerder en adviseur. Vanaf de eerste module die studenten volgen in jaar 1, schetsen de opleiding het werkveld. De module 'Inleiding BNB' en de combinatie met de module 'BNB en jij' vormen hierin een sterke start. de opleiding schetsen het werkveld voor studenten en stimuleren hen om na te denken over hun rol daarin, om hen zo beter voor te bereiden op de keuze voor hun specialisatie. Ook werken de opleiding in het nieuwe curriculum met beroepsproducten, wat de opleiding zien als een belangrijke stap in het samenwerken met en binnen het werkveld. Studenten krijgen zo een betere indruk van realistische vraagstukken uit het werkveld, wat een goede voorbereiding vormt op de beroepspraktijk.
Breng bij de verdere ontwikkeling van het curriculum meer lijn aan in het teamplan qua activiteiten, onderlinge taakverdeling en te behalen onderwijsinhoudelijke doelen.	Sinds anderhalf jaar werken de opleiding met (kleinere) kernteams per onderwijseenheid. Hierdoor zijn er kortere lijnen en is er intensiever contact tussen docenten binnen een onderwijseenheid. Er wordt regelmatig overlegd, zowel formeel als informeel. De kernteams dragen integrale verantwoordelijkheid voor een onderwijseenheid. Daarnaast zijn de opleiding bezig met het koppelen van curriculumontwikkeling en de persoonlijke ontwikkeling van medewerkers. de opleiding bekijken welke medewerker zich op welk gebied verder gaat ontwikkelen, zodat dit niet alleen de persoonlijke professionalisering ten goede komt, maar ook de curriculumontwikkeling ondersteunt.
Blijf de uitval van studenten en het effect van de verplichte aanwezigheid in het eerste semester goed monitoren.	In het nieuwe curriculum is er geen aanwezigheidsplicht meer in het eerste semester. Uit monitoring van de verplichte aanwezigheid bleek dat deze geen tot weinig effect had op de uitval van studenten. Hierdoor hebben de opleiding besloten om geen aanwezigheidsplicht meer in te voeren. de opleiding hebben echter extra studentondersteuning en studieloopbaanbegeleiding geïntegreerd aan het begin van de opleiding. De eerste resultaten (februari 2024) tonen een positieve ontwikkeling.
De passie en inzet van de docent is een grote kracht en tegelijkertijd een potentiële zwakte van de opleiding. Het panel adviseert het management om gericht aandacht te houden voor de vitaliteit van docenten en voor de teamvorming. Met het opstellen van persoonlijke ontwikkelplannen kun je docenten geïnspireerd	De afgelopen twee jaar is hier volop aandacht aan besteed. Helaas is de uitval van docenten hoog, onder andere door persoonlijke omstandigheden. Dit blijft een aandachtspunt. Op 1 juli 2023 is een tweede opleidingsmanager benoemd om de span of control te verminderen en meer aandacht te kunnen richten op

houden en uitdagingen bieden, bijvoorbeeld met het verder ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden.	persoonlijke ontwikkeling. Ook hebben de opleiding verschillende stappen gezet om de werkdruk te verlagen (MTO 2021-2022). Een voorbeeld hiervan is het werken in kleinere, module-specifieke teams om versnippering van taken te beperken.
Het panel adviseert de uitkomsten van evaluaties meer te publiceren en te bespreken onder docenten en met studenten. Verbeteracties kunnen in een actieplan worden vastgelegd, waarbij, naast kwantitatieve prestatie-indicatoren, ook meer aandacht uit mag gaan naar de kwalitatieve onderwijsinhoudelijk gerichte indicatoren.	De kwaliteitszorgcoördinator deelt structureel de uitkomsten van module-evaluaties met zowel de opleidingscommissie als de curriculumcommissie, en maakt de resultaten en aanpassingen zichtbaar op de Moodle-omgeving van de onderwijsseenheid. Daarnaast worden er periodieke klankbordgroepen georganiseerd waarin de module-evaluaties worden besproken. De uitkomsten van deze klankbordgroepen worden teruggekoppeld aan het gehele docententeam, waarna gezamenlijk actiepunten worden geformuleerd en geïmplementeerd.
Het panel adviseert de opleiding om de versterking van de toetsing en de positionering van de toetscommissie krachtig door te zetten.	De opleiding BNB heeft nu een afgevaardigde die zowel in de toets- als examencommissie zitting heeft. De toetscommissie heeft sinds de vorige accreditatie een duidelijke opdracht gekregen en werkt nu met een toetsborgingsagenda. Bovendien controleert de examencommissie regelmatig steekproefsgewijs de kwaliteit van de eindwerken. Daarnaast is de toetsbekwaamheid van het team sterk verbeterd. Twee teamleden zijn inmiddels SKE-gecertificeerd. Door de onderwijsontwikkelingsslag die wordt doorgevoerd, ontstaat in het hele team een veel sterkere bekwaamheid in het construeren van toetsen.
In de afstudeerfase kan de toetscommissie screenings uitvoeren op de toetsing van de analytische vaardigheden en een consequentere invulling van de beoordelingsformulieren.	We hebben een training gehad over het sneller en efficiënter beoordelen van afstudeeropdrachten. Deze training was gericht op de examencommissie, de toetscommissie en het management. Tijdens teamdagen zijn de resultaten van deze training besproken met de examinatoren. Hieruit bleek dat er een duidelijke verbetering zichtbaar is in de beoordelingsformulieren: er is meer consistentie terug te zien in de beoordelingen. De examencommissie bespreekt elke vergadering een aantal eindwerken en controleert daarbij specifiek de argumentatie in de beoordelingsformulieren.
Verscherp de aandacht voor analytische vaardigheden en de doorzetting van de onderzoeksleerlijn tot in de eindwerken, dit kan bijvoorbeeld door studenten een gerichte managementsamenvatting te laten opnemen in het afstudeerverslag.	In curriculum 2.0 is de onderzoeksleerlijn explicieter geïmplementeerd. Studenten komen in alle modules in aanraking met analytische vaardigheden, zoals het verzamelen, verwerken en interpreteren van data. Hierbij gaan ze voornamelijk aan de slag met authentieke opdrachten uit het werkveld. Om de onderzoeksvaardigheden te versterken, hebben de opleiding het docententeam in 2021 uitgebreid met twee gepromoveerde docenten, en momenteel is één docent bezig met een promotieonderzoek. Daarnaast draagt het opzetten van het lectoraat Duurzaam Bosbeheer bij aan meer expertise op het gebied van onderzoeksvaardigheden.

Bijlage 4: Bestudeerde documenten

- Zelfevaluatie, inclusief de volgende bijlagen:
 - o Bijlage 01 - Verslagen werkveldadviescommissie
 - o Bijlage 02 - Opleidingsprofiel oud curriculum
 - o Bijlage 03 - Opleidingsprofiel nieuwe curriculum
 - o Bijlage 04 – OER
 - o Bijlage 05 - Overzicht personeel
 - o Bijlage 06 - Verslag MTO
 - o Bijlage 07 – Opleidingscommissie
 - o Bijlage 08 - Jaarverslag Examencommissie
 - o Bijlage 09 – Toetsplan
 - o Bijlage 10 - Afstudeerhandleiding
 - o Verslagen over Duurzaamheid:
 - Duurzaamheidsmemo opleiding Bos-en Natuurbeheer
 - Rapport DHO VHL BNB 2.0
 - o Digitale leestafelmap met overige bijlagen:
 - Bijlage A. Rapportage midtermaudit Bos- en Natuurbeheer 25 november 2021
 - Bijlage B- Landelijk Opleidingsprofiel
 - Bijlage C - Studiehandleiding Werkend Leren 2023
 - Bijlage D - Visie op Leren
 - Bijlage E - Toelating bij HVHL 2023
 - Bijlage F - Professionaliseringsplan 2022-2025
 - Bijlage G - Werkboek Moduleontwikkeling
 - Instellingsplan HVHL 2022-2025
 - Transitiegericht onderwijs – onderwijsconcept
 - Transitiegericht onderwijs onderwijsbeleid 2023
- Eindwerkstukken van 22 studenten: 7 van de deeltijdse variant en 15 van de voltijdse variant.

Bijlage 5: Overzicht beoordeling

De beoordelingen per standaard zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Standaard	Beoordeling voltijd	Beoordeling Deeltijd
1. Beoogde leerresultaten	Voldoet	Voldoet
2. Oriëntatie van het programma	Voldoet	Voldoet
3. Inhoud van het programma	Voldoet	Voldoet
4. Leeromgeving van het programma	Voldoet	Voldoet
5. Instroom	Voldoet	Voldoet
6. Personeel	Voldoet	Voldoet
7. Materiële voorzieningen	Voldoet	Voldoet
8. Begeleiding	Voldoet	Voldoet
9. Kwaliteitszorg, kwaliteitscultuur en ontwikkeling	Voldoet	Voldoet
10 Toetsing	Voldoet	Voldoet
11 Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet	Voldoet
Bijzonder kenmerk Duurzaamheid:		
Onderscheidend karakter	Voldoet	Voldoet
Concretisering	Voldoet	Voldoet
Relevantie	Voldoet	Voldoet
Advies	Positief	Positief

